

PULA IMVULA

GROWING FOOD • PEOPLE • PROSPERITY

LEKWALO LA GRAIN SA LA BALEMIPOTLANA

Tlhale e nngwe le e nngwe ya lentsana e ka nna tlhaka ya mmidi. Lentsana ke mo mmudula o tsenang go simolola go bopa tlhaka.

Kgono ya go sutisa mmudula e botlhokwa go bona thobo e e lekaneng

KGATO YA GO SUTISA MMUDULA KE NAKO YA GO DUBEGA YA GO MELA YA SEMELA SA MMIDI. KA NAKO E DILO TSOTLHE DI SETSE DI DIRILWE. KA NAKO YA GO SUTISA MMUDULA MAEMO A BOSA A TSHWANETSE GO SIAMA TOTA. FA PULA E KA NA THATA, FA THEMPEREITSHA E SA SIAMA KGOTSA FA GO LE KOMELELO GO TLAA KGORELETS TIRAGALO E E BOTLHOKWA E, E E LENG BOTLHOKWA TOTA GO BONA KUMO KA GO LEKANA.

NAKO YA GO SUTISA MMUDULA

Kgato ya go thunya dithunya ya semela sa mmidi ke nako e e tseneletseng tota ya tlhabololo ya semela sa mmidi go naya tlhaka ka go lekana.

Dikgato tse di latelang ke dikgato tsa go dubega tota ka nako ya go sutisa mmudula:

- Mefuta ya mmidi e e rulagantsweng e supa lentsana le sei ka go tsa-maelana. Ka letsatsi la selemo le le rileng, go sutisa ga mmudula go direga ka tlwaelo gare ga diawara tsa 9:00 le 11:00, go latelwa go sutisa mmudula gape ka nako ya maitseboa.
- Go sutisa ga mmudula go simolola ka nako e lentsana le leng mo magareng a go mela mme go tswelela go nako e lentsana le khutlang go mela ka go wela mo lentsaneng lotlhe.
- Ditshetshetha tsa mmudula di tlhoga mo borammodula, mo e nngwe le e nngwe e nang palo e kgolo ya ditshetshetha tsa mmudula. Borammodula ba a bulega mme ditshetshetha tsa mmudula di wela kwa ntle.
- Mmudula o botlhoho thata mme gantsi o sutiswa ke mowa fa phefo e foka. Go sutiswa ga mmudula ga se tiragalo e e tswelelang. Go khutla fa lentsana le oma kgotsa fa le le metsi mme go simologa gape fa maemo a bosa a siame.

Kgono ya go sutisa mmudula...

Lefetlho le le tsalang mmudula.

Kgetsa ya mmudula e tshwara dikarolwana tse dinnye tsa mmudula.

Lefetlho le mela mo ntlheng ya semela sa mmidi.

- Fa lentsana le le metsi mmudula ga o sutiswe, mme ga go kgonegwe gore mmudula o tloswe ke metsi fa o wela mo mathaleng a lentsana fa pula e ka na thata.
- Mathale a na le meririnyana e mennyyenye, e e leng bonoto, e e tshwarang mmudula. Ditshetshetha tsa mmudula di nna teng diawara tse di ka nnang 18 go tse 24 fela mme di di simolola go elela ka mo teng ga mathale morago ga metsotsonyana o kopana le mathale a lentsana.
- Semone sa mmudula se mela botelele ba lethale mme mmudula o goroga mo sethunyeng sa sesadi (ovule) morago ga diawara tse di ka nnang 12 go tse 28.
- Lentsana le le siameng le tshwanetse go nna le mannoesadi a a ka nnang 750 go a le 1 000 (le lenngwe le le lenngwe le tlaa nna tlhaka) mme le uma sei e le nngwe.
- Disei tse di leng mo matlaseng a seako di bonalwa pele mme tse di leng mo magodimong di bonalwa morago. Fa maemo a tikologo a siame, disei tsotlhe di tlaa bonalwa ka go tsamaelana mme di tlaa bo di le mo maemong a go amogela mmudula ka nako e e ka nnang matsatsi a le mararo go a matlhano. Ka tlwaelo kgaolonako e e naya nako e e lekaneng go sutisa mmudula go disei tsotlhe pele o simolola go khutla go sutiswa.
- Lefethlo le lengwe le le lengwe le ka nna le ditshetshetha tsa mmudula tse di ka nnang 2000 tse di ka welang mo lethaleng le lengwe le le lengwe la sei.
- Bothokwa ba mmudula bo ka nna bothata fa maemo a tikilog a sa siama jaaka fa go omeletse thata ebile go le bollo go feta; gape go ka diregwa mo masimong a mo dimela di sa simolole go mela ka nako e le nngwe le mo dimeleng tse di simolotseng go mela morago ga nako. ■

Kgetsana ya mmudula e thubega go ntsha mmudula o o welang mo lentsana mo seakong sa mmidi kwa tlase.

JENNY MATHEWS,
MOITSEANAPE WA BOLAODI
LE TLHABOLOLO MME GAPE
LE MORUTADITHUTO

MAFOKO A GA...

Liana Stroebel

TIRISO YA BOLEMIRUI KE TIRO E E BOKETE TOTA MME GAPE KE TIRO E E JESANG MONATE TOTA. GO TLHOKWA MOTHYO O TSHWANETSENG TOTA GO NNA MOLEMIRUI. GO RATA GO DIRA KWA NTLE KGOTSA GO BAAKANYA DILO GA GO LEKANE! MOLEMIRUI WA NNTE O TSHWANETSE GO NNA 'MOKGONATSOTLHE'.

Ka gore kitso ke maatla, go swetsa ka tshwanno o tshwanetse go swetsa o na le kitso e e tlhamaletseng mme tota le kitso ya tsa polaseng e o ka e dirisang mabapi le mebu le dimela, biotekane-lo ba dimela, peo, dikhemikale, monontsha, motshenefatso, go rulaganya ditekanyetso, bolaodi ba ditshenelete, lekgetho, mereki-setso, bolaodi ba batho, maemo a bosa le tse dingwe gape le gape. A re bueng nnate, go na le balemirui ba ba seng ba bantsi mo lefatsheng ba ba ka kgonang dilo tsotlhe tse.

Le gale, go itse le go lemoga kongo ya gago le dithaelo tsa gago go bothokwa gagolo. Maikemisogodimo ga batho ba bangwe ke sera se segolo sa gago.

Go kongo tswelelopele, go bothokwa go itikologa ka batho ba ba kgonang tse wena o tlhaeleng kongo ya go di dira. Dirisa nako go rulaganya botsalano le kutlwano gare ga wena le batho ba ba ka go thusang ka ditokelelo, dikoopo le ba ba rekisang tse o di tlhokang mme ba setse ba supile gore ba na le kongo tota.

Ka dinako tsotlhe leka go dirisa batho ba o ba tlwaetseng ba ba diriswang ke baagelani ba gago kgotsa balemirui ba ba setseng ba kgonne bolemirui mo tikologong e o nnang mo go yona. Itse gore molemirui mongwe le mongwe yo o kgonang le ene o tshegetswa ke batho ba ba nang kitso e e tseneletseng!

Jaaka re setse re le mo kgaologare ya setlha, ke solo fela gore le tlaa nelwa ke pul! Fa o batalatsa ditsebe, o dira ka kongo ya gago yotlhe, o dira tse di tlhokwang ka dinako tse di tshwanetseng, dintilha tsa go bona thobo e e lekaneng di tlaa go tshegetsa.

Dira jaaka morenkgolo wa golofo wa rona, Ntate Gary Player a tlhagisa: 'Go oketsa go dira thata, go oketsa lesego'. ■

Go dirisa bolemirui mo pampiring go tlisa kgono

TOGAMAANO KE TIRAGALO YA TEBELELOPEL. NNETE KE GORE KE 'TIRISO BOLEMIRUI MO PAMPING' KA O LOGA MAANO A BOKAMOSO A GAGO A DITIRAGALO TSA BOLEMIRUI KA GO A KWALA MO PAMPERING GO BONA DITSWAMORAGO TSE DI KA KGONWANG.

Fa o sa kgotsafatswe ke maemo le ditswamorago jaaka go ntse, go tswelela go dira dilo jaaka e le tlwaelo go ka se fetole maemo a gago. Go loga maano a setlha se se latelang jalo go tshwanetse go simolola potso: Goreng ke dira se ke se dirang mme nka se dira ka mokgwa o o botoka? Ka maswabi ga go na karabo e e tlhamaletseng. Fa o bapisa karabo ya gago le bonneta o tlaa kgona go swetsa gore o mo tseleng e e tlhamaletseng kgotsa o tshwanetse go loga maano gape mabapi le tse o di dirang.

SWETSA KA GO TLHAMALELA

Go swetsa gore go ungwe eng go tlaa tlhomamiswa ke:

- Dijwalwa tse di jwetsweng mo masimong.
- Lenaneo la tiriso ya thefosano ya dijwalwa.
- Go balabala kgono ya go uma mefuta e e farologaneng ya dijwalwa tse di ka jwalwang.

Kgono ya nnete ya mefuta e e farologaneng ya dijwalwa e tlhomamiswa ke kgono ya masimo a a farologaneng mme gape le gore go dirilwe eng mo setlheng se se fetileng mo masimong ao se se kgonneng kgotsa se se fositseng. Tshimo e nngwe le e nngwe e tshwanetse go logelwa maano a a rileng mabapi le dijwalwa mme le kgono ya tse di jwalwang mo go yona, sebolayamefero se se dirisitsweng mme le mofuta wa dijwalwa o o neng o jwetswe.

Tshwetscho mabapi le thefosano ya dijwalwa e tshwanetse go tlhomamiswa. Go botlhokwa go kgona go balabala gore go tlaa tlhokiwa tšelete e kana kang go kgona go uma kumo ya ngwaga e e latelang. Go botlhokwa tota ka gore tšelete e tshwanetse go nna teng pele ga setlha sa go uma se simolola. Go uma go simolola ka kgwedi ya Phukwi ka tiragalo ya ntlha ya go sua mmu, go tsaya diteko tsa mmu le go gasetsa kalaka.

Baumi ba bantsi ba tlaa re go ka se kgonegwe mme ba ba kgonang ba dira dilo ka mokgwa o ka ngwaga le ngwaga. Ba tlholha ba dira dilo ka nako e e rileng, ba bona thobo e e lekaneng mme ka tlwaelo ba bona paleo e e kwa godimo go gaisa ya ba bangwe.

TLHOTLWA YA DITOKELELO

Baumi ba ba kgonang go gaisa ba bangwe ba rulaganya tekatekanyo ya tiriso ya tšelete e e tlhamaletseng e e nang tsotlhe tse di tlhokiwang go uma kumo e e supilweng. Go na le melawana e ba e dirisang go balabala tlhotlhwa ya ditokelelo tse ba di dirisang.

Tlhotlhwa ya **peo** ya mmidi le dijwalwa tse dingwe e botoka go balabala. Barekisi ba peo ba ka kopiwa go thusa go tlhomamisa gore go jwalwe mofuta ofe, palo ya dimela mo heketareng le tlhotlhwa ya peo e e tlhokiwang.

Tlhotlhwa ya **monontsha** e ka nna bokete go balabala mme e ka kgonwa. Thulaganyo ya Monontsha ya Afrikaborwa (Fertiliser Association of Southern Africa (FERTASA)) ka tlwaelo e gatisa dithlaka tse di supang bokana ba monontsha o mofuta mongwe le mongwe wa dijwalwa o bo

Dithlaka tse di supang bokana ba kotlo ya dimela e e gogwang ke mmidi ka bokana ba kumo bo bo farologaneng go loga maano a go jwala.

Kotlo ya dimela	Ka tono	Ka ditono tse 4	Ka ditono tse 6
Naeterojene (N)	Dikilogeramo tse 15	Dikilogeramo tse 60	Dikilogeramo tse 90
Fosoforo (P)	Dikilogeramo tse 3	Dikilogeramo tse 12	Dikilogeramo tse 18
Potasiamo (K)	Dikilogeramo tse 4	Dikilogeramo tse 16	Dikilogeramo tse 24

gogang. Etela lelapatriso la bona, <http://www.fertasa.co.za/>. Bokana ba kotlo (kg/t ya tlhaka) e e gogwang ke mmidi bo supiwa mo **Lenaneo la 1**.

Ka go dirisa kitso e buisana le morekisi wa monontsha wa gago go go thusa go balabala bokana ba monontsha o o bo tlhokang mme le tlhotlhwa ya teng. Ka ntlha ya tiriso ya kalaka bokana bo bo tlwaetsweng ke tono e le 1 ka heketara ka ngwaga le ngwaga. Buisana gape le morekisi wa monontsha wa gago mabapi le ntlha e.

Lenaneo la gago la tiriso ya dibolayamefero le dibolayadisenyi le tlaa fetoga go tsamaelana le mofuta wa mmidi o o jwalwang. Fa go jwalwa mofuta o o kgonang Roundup, lenaneo le tlaa farologana gagolo le le tlwaetsweng. Fa o belaela gore o jwale mofuta ofe, buisana le morekisi wa dibolayamefero wa gago gore a go thusa go swetsa go dirisa lenaneo lefe la go gasetsa dibolayamefero le dibolayadisenyi. Ka thuso ya gagwe o ka kgona go nna le tshupetsa e e siameng ya tlhotlhwa ya lenaneo le a le supang.

Tlhotlhwa ya **tisele le tiro ya go baakanya** e ka balabala botoka. Ka tlwaelo, fa go jwalwa jaaka go tlwaetswe go ka diriswa tisele e e ka nnang dilitara tse 75. Fa o na le dithlaka tse di supang bokana ba tisele e e o e dirisang, di dirise. Dirisa maemo a tlhotlhwa ya mafura jaaka go ntse mme o tlaa bo o le gaufi le bonneta ba tlhotlhwa. Ka dinako tsotlhe go na le tsamaelana gare ga tlhotlhwa ya tisele le tlhotlhwa ya go baakanya le go tlhotkomela didiriswa.

Fa baumi ba dirisa maemo a tlhotlhwa ya mafura a bone mme ba e oketsa ka 10% ba tlaa bo ba le gaufi le maemo a tlhotlhwa e e tlhotlweng go baakanya le go tlhotkomela didiriswa. Tlhotlhwa ya dilo tse dingwe jaaka go kgoreletsa tlhotlhwa ya kumo le inshorensye ya tiro ya dikonteraka le yona e tshwanetswe go balabala.

Pharologanyo gare ga letseno le ditshenyego tse di tlhamaletseng ke morato wa tlhotlhwa ya tlhaka e e bonweng. Gakologelwa gore fa morato wa tlhotlhwa o supa maemo a a kgatlhanong bogongwe ba gore kumo e ka naya poelo e e lekaneng, bo a fokotsegwa. Boela morago mme o lebelele gape go balabala ga tlhotlhwa ya disenyege e bile o fetole fa go kgonegwa. ■

PIETMAN BOTHA,
MOITSEANAPE WA
BOLEMIRUI KA BOENE

Tebelelopele mabapi le go uma mididi

YA SETLHA SA GO UMA SA 2022

A

THIKELE E E LEBELELA TEBELELOPELE MABAPI LE GO UMA MMIDI KA 2022, FA GO LEBELELWA DITLHAKA TSE DI FIWANG KE KOMITI YA TEKANYETSO (CEC) TSA PEGO YA MAIKAELELO A GO JWALA A BAUMI.

TEBELELOPELE YA MO LEFATSHENG KA BOPHARA

Fa go lebeloewa dithaka tse di fiwang ke Khansele ya Thaka ya Lefatshe (IGC), bokana ba go uma mo lefatsheng ka bophara bo tlaa oketsegka 7% ka ngwaga le ngwaga, ka bogare ba bokana ba thobo bo bo ka oketsegang morago ga phokotso dingwaga tse pedi tse di fetileng. Go bonega gore go tlaa ungwa ka bontsi mo kgaologareng ya bokone ya lefatshe, le mo USA le Ukraine, le fa bontsintsi ba ka bonwa kwa Brazil le Argentina, mme bontsi bo bo tlaa itshegetsa ka maemo a setlha jaaka se felela, tota fa go soloefela maemo a bosa a a omileng.

Tiriso e bonwa gore e ka nna godimo go feta ya pele mabapi le tsholofelo ya go nna teng e e kwa godimodimo. Bokana ba thoto e e salang bo ka oketsegka morago ga go fokotsegka ka ditlha tse pedi tse di fetileng mme bo tlaa nna tlase ga bogare jaaka bo ntse. Mathata mabapi le tebelelopele ya bokana ba kumo ka setlha se se latelang fa go bonwa koketso ya tlhotlhwa ya ditokelelo gape e bonwa mo marekisetsong a USA mme go ntse go tshegetsa tlhotlhwa.

TEBELELOPELE YA MO GAE

Fa go lebeloewa dithaka tse di fiwang mo pegong ya komiti ya tekanyetso ya thaka mabapi le maikaelelo a go jwala, baumi ba ba rekisang thaka ba ka jwala diheketa tse di ka nnang dimilione tse di leng 2,725 ka 2022,

mo go leng phokotso e e leng diheketa tse 30 200 fa go tshwantshwa le setlha se se fetileng.

Pego e supa gore baumi ba na le maikaelelo a go jwala diheketa tse di ka nnang dimilione tse di leng 1,644 tsa mmidi o mosweu, mo go leng phokotso e e leng 2,8% mabapi le setlha se se fetileng. Ka mmidi o mosetlha, bogongwe ba bokana bo ka jwalwang ke diheketa tse di ka nnang dimilione tse di leng 1,081, mo go leng koketso e e leng 1,65% fa go tshwantshwa le setlha se se fetileng.

Lenaneo la 1 le rulagantswe ka maikaelelo a, ka ditiragalo tse di faroganeng tsa bokana ba botlase, bogare le bogodimo ba bogongwe ba bokana ba kumo e e ka bonwang. Ka go tsaya tebelelopele ya maemo a bosa, tiragalo ya 2 (bokana ka bogare) e supa gore e ka diregewa. Go raya gore go ka bonwa thobo ka bogotlhe e e ka nnang ditono ka dimilione tse 13 ka thwalelopele e e ka nnang ditono ka dimilione tse 2.

Thwalelopele e ntsi jalo e ka tlisa kgatelelo ya tlhotlhwa ya mmidi mme jalo re tlhoka go oketsa bokana ba mmidi o o romelwang ntle go lekalekantsha maemo a dilo mo marekisetsong go tshwara tlhotlhwa gore e se fetoge. Le gale, tlhaselo ya go oketsa thomelontle ke maemo a dithulganyetsa tsa mo gae, tse di ntseng di tshwanetse go lebeloewa ka go dirisa diporojeke jaaka leanokgolo la bolemirui. ■

IKAGENG MALULEKE,
MOEKONOMI WA BOLEMIRUI
MO GRAIN SA

1

Neo le topo ya mmidi mo Aforikaborwa.

	Bogongwe ka GSA	Thobotlase	Thobo ya AVG	Thobogodimo
Baakantswe: 28/10/2021	Tekanyetso ya bo9 ya	Tiragalo ya 2	Tiragalo ya 2	Tiragalo ya 3
Ngwaga wa go rekisa	2021/2022*	2022/2023**	2022/2023**	2022/2023**
Kgaolo ya naga e e dirsitsweng (x1 000 ha)	2 755	2 725	2 725	2 725
Bokana ba thobo (t/ha)	5,88	4,86	5,72	6,47
Tekanyetso ya CEC ('000 ton)	16 211	13 232	15 576	17 644
Neo e e ka rekiswang				
Thototshimologo (1 Motsheganong)	2 117	1 001	2 117	2 117
Thekiso e e foloswang	15 136	12 682	15 026	17 094
Thomeloteng	5	5	5	-
Bogotlhe ba neo e e rekiswang	17 258	13 688	17 148	19 211
Bogotlhe ba tiriso mo RSA (go rekiswa)	11 020	10 220	10 220	11 020
**Dithomelontle	3 620	3 164	3 764	2 964
Bogotlhe ba topo ya go rekiswa	14 640	13 384	13 984	13 984
Go rwalelw-a-ntle (30 Moranang)	2 618,12	303	13 984	5 227
Botlhokwa ba diphaepe go rwalela (Dikgwedi di le 1½)	1 363	1 306	1 363	1 363
Bokana ba go feta diphaepe	1 256	-1 003	1 801	3 864
Go rwalelw-a-ntle e le kgaolo ka bolek golong ba tiriso ya RSA	24%	3%	31%	47%
Go rwalelw-a-ntle e le kgaolo ka bolek golong ba topo ka bogotlhe ba tiriso	18%	2%	23%	37%

Setha sa jaanong = *Tekanyetso

Setlha se sentshwa = **Tebelelopele

Motswedi: Grain SA

Nna o ikutlwa o na le kgono ya go laola TŠHELETE YA GAGO

GO YA LE MOLAO WA LEFATSHE LA RONA, LE-TSENO LE LENGWE LE LE LENGWE LE LE BO-NWANG KE MOTHO YO A NANG 'NAGA, NAGA YA BOLEMIRUI KGOTSA DITIRAGALO TSA BOLEMIRUI' O TSHWANETSE GO DUELA LEKGETHO, MME GO TSHWANETSE GO KOPANGWE LE DINTLHA TSOTLHE TSA LOTSENO LA GO DUELA LEKGETHO LE LE BO-NWANG KA GO FETLHA LETSENO, GO BALABALA LETSENO KA BOGOTLHE LA GO DUELA LEKGETHO KA NGWAGA LE NGWAGA JAAKA GO TLHOMAMISWA.

Ditlhaka tsa jaanong tsa mo lelapatshupetso la Tsholelo ya Letseno ya Aforikaborwa (SARS) di supa maemo a lekgetho go ya le letseno le le amogetsweng (**Lenaneo la 1**).

Mafoko a a botlhokwa a a diriswang mo tikologong ya dipalotlotlo:

PALOTLOTLO

- Tiragalo ya go balabala, go sekaseka, go bega, go kgobokana le go boloka kitso le data mabapi le ditragalo tsa kgwebo.
- Tiragalo ya go rulaganya dipego tsa khutswafatso ya ditiragalo tsa mo kgwebong go lebelelwaa ke balaodi mme le go lebelelwaa ke ba ba kwa ntle ga kgwebo ba ba dumetsweng go amogetsweng dipego tsa tiriso ya tšelete mabapi le dintlha tsa kgwebo.
- Dipego tse di bitswa dikanego mme di diriswa go swetsa ka tshwanno.
- Palotlotlo e diriswa go rulaganya ditshupetso tsa go duela lekgetho tse motho mongwe le mongwe yo a bonang letseno a tshwanetseng go di romela kwa SARS.

LETLHARE LA TEKANO

Lethare la tekano ke pego ya ditšelete e e begang dithoto, ditshwanelo tsa thulaganyo ya kgwebo le maemo a tlotlo a mong. Le naya khutshwafatso ya maemo a ditšelete a kgwebo – tse e nang tsona le tse e di kolotang ka nako ya go rulagangwa.

- **Thoto** ke tsa metswedi tse di ka diriswang ke kgwebo jaaka ditšelete, tse di amogelwang, tse di leng teng, meago, mme le dilo tse dingwe tse mong wa kgwebo a nang tsona go diriswa mo kgwebong. Thoto e ka nna dilo tse di leng tsa mong jaaka didiriswa le meago, kgotsa e ka nna metswedi ya ditšelete jaaka madi le tsa di ka amogelwang.

- **Ditshwanelo** ka tlwaelo ke tse kgwebo e di kolotang jaaka tšelete.
- **Tlotlo** ke thoto e e salang mo kgwebong e e ka diriswang ke mong wa kgwebo morago ga tsotlhe di duetswe jaaka dikoloto tsa banka le tse dingwe tse di tshwanetsweng go duelwa.

Lethare la tlotlo le rulagngwa ka mafelelo a kgaolonako ya tiriso ya madi (1 Mopitlw – 28 Tlhakore) tota le fa le tlhokwa. Dintlha tse di bothokwa tsa lethare la tekano ke dinanethoko – jaka tšelete e e tshotsweng, pego ya tse di leng teng ka tlhotlhwa ya tsona, dithhankana tsa tuelo, le kumo e e saletseng jaaka tlhaka e molemirui a ka nnang yona mo disilong. Letlhare la tekatekano le supa tekatekanyo (go lekalekana) ga thoto ka bogotha ba tse di tshwanetseng go duelwa le tlotlo ya mong.

1

Palo e e botoka go tlhomamisa bokana ba thoto ya mong.

HELPING YOU GROW YOUR CROPS AND FARMING BUSINESS

PANNAR®
Together we farm
for your future™

 CORTEVA™
agriculture

*® Trademarks of Corteva Agriscience and its affiliated companies.
© 2022 Corteva. 2022/CORP/E/008DEV

1

Ngwaga ya lekgetho wa 2022 (1 Mopitlwe 2021 - 28 Thihakole 2022).

Letseno la go duela lekgetho ka diranta	Dikgethiso (R)
1 - 216 200	18% ya bokana ba letseno
216 201 - 337 800	38 916 + 26% ya bokana ba letseno godimo ga 216 200
337 801 - 467 500	70 532 + 31% ya bokana ba letseno godimo ga 337 800
467 501 - 613 600	110 739 + 36% ya bokana ba letseno godimo ga 467 500
613 601 - 782 200	163 335 + 39% ya bokana ba letseno godimo ga 613 600
782 201 - 1 656 600	229 089 + 41% ya bokana ba letseno godimo ga 782 200
1 656 601 ho ea holimo	587 593 + 45% ya bokana ba letseno godimo ga 1 656 600

KELELOTŠHELETE

Ke go elela ga tšelete e e tswang mo poelong e e bonweng kgotsa e e bonweng ka ntlha ya ditiragalo tsa bolemirui jaaka e e tsenang kgotsa e tswang o bankeng.

MOLATO LE TSENO

Mareo a palotlotlo a a supang phokotsa le koketsosya thoto jaaka di begwa mo bankeng.

- Ba molato** ke batho kgotsa dithulaganyo tsa kgwebo tse kgwebo e di kolotang tšelete ka ntlha ya gore go amogetswe dilo kgotsa tiro kgotsa go adimilwe tšelete.
- Bakoloti** ke batho kgotsa dithulaganyo tsa kgwebo tse di kolotang ba bangwe kgotsa tse dingwe tšelete ka gore ba amogetse dilo kgotsa tiro, kgotsa ba/di kolota tšelete e e adimilweng. Molato ka tlwaelo o kgaogangwa ka go duelwa ka dikgaolo ka kgwedi le kgwedi gare ga nako e e dumelwang ke dithulaganyo tse pedi go fithelela sekoloto se fela. Bakoloti ka tlwaelo ba tshwanetse **go duela tsalo** ya bokana ba tšelete e e adingwang.
- Tsalo** ke tšelete e e tseiwang ke yo o nayang tšelete mme e duelwa ke mokoloti go duela kgono ya go dirisa tšelete le go e busetsa jaaka a kgona ka dikgaolo ka nako e rileng.
- Tseno (CR)** ke pego ya tšelete yotlh e e tsenang mo tshupatlotlong, k.g.r. tšelete e e amo-gelwang ke kgwebo.
- Melato (DR)** ke pego ya tšelete yotlh e e tswang mo tshupatlotlong, k.g.r. tšelete e e due-lwang ke kgwebo.

DIPEGO TSA DITŠHELETE

Dipego tsa ditšhelete gagolo ke tse tharo e bong, letlhare la tekano, pego ya letseno, le pego ya kelelotšhelete.

THOTO E E TSHWERWENG

Tsena di begwa mo lenane la lenanethoto mme le supa metswedi e e tshwerweng e e diriswang mo kgwebong go tsamaisa ditiragalo tsa mo polaseng jaaka naga, meago, didiriswa, metšhene, fenitšhara le dikoloi.

LENANE LA LETSENO

Lenane la letseno le khutshwafatsa bogotlh e tšelete e e tsenang mo kgwebong e le ya go rekisa dilwana.

POELO

Mo lenane la letseno, lereo le le tlhophiwang ke *letsenonnete*.

Barulaganyi ba tshupatlotlo kgotsa babalatlotlo ba rulaganya dibuka ka go kwala dintlha tsotlh e tse di diragalang mabapi le tiriso ya tšelete mo kgwebong ka kgwedi le kgwedi. Lenanetlotlo la kgwebo le rulagangwa go bonwa ka ngwaga ya tiriso ya kgwebo e e felang ka letsatsi la bofelo la kgwedi ya Tlhakore. ■

JENNY MATHEWS,
MOITSEANAPE WA BOLAODI
LE TLHABOLOLO MME GAPE
LE MORUTADITHUTO

PULA IMVULA

Barulaganyi

GRAIN SA: PRETORIA

PO Box 74087

Lynnwood Ridge

0040

■ 08600 47246

■ www.grainsa.co.za

MOLAODI WA GO RULAGANYA

Dr Sandile Ngcamphalala

■ 082 862 1991 ■ Ofisi: 012 943 8296

■ sandile@grainsa.co.za

MORULAGANYI WA PHATLALATSO

Liana Stroebel

■ 084 264 1422 ■ Ofisi: 012 943 8285

■ liana@grainsa.co.za

MOPATI WA GO GATISA

INFOWORKS MEDIA PUBLISHING

Mothusi wa go rulaganya – Louise Kunz

■ louise@infoworks.biz

Moeteledipele wa lesomo – Johan Smit

■ 082 553 7806 ■ Ofisi: 018 468 2716

■ johan@infoworks.biz

Go gatisa – Elizma Myburgh, Joritha Hechter

Lenaneo la Tlhabololo ya Balemirui ya Batlhaka ya Afrikaborwa

MOKOPANYI WA TLHABOLOLO

Johan Kriel

Foreisetata (Ladybrand)

■ 079 497 4294 ■ johank@grainsa.co.za

Jerry Mthombothi

Mpumalanga (Mbombela)

■ 084 604 0549 ■ jerry@grainsa.co.za

■ Kantoro: 012 943 8289 ■ Smangaliso Zimbili

Jurie Mentz

Mpumalanga/KwaZulu-Natal (Louwsburg)

■ 082 354 5749 ■ jurie@grainsa.co.za

■ Kantoro: 012 943 8218

Graeme Engelbrecht

KwaZulu-Natal (Dundee)

■ 082 650 9315 ■ graeme@grainsa.co.za

■ Kantoro: 012 943 8287 ■ Nkosinathi Mazibuko

Luke Collier

Kapabothaba (Kokstad)

■ 083 730 9408 ■ luke@grainsa.co.za

■ Kantoro: 012 943 8280 ■ Luthando Diko

Liana Stroebel

Kapabophirimpa (Paarl)

■ 084 264 1422 ■ liana@grainsa.co.za

■ Kantoro: 012 943 8285 ■ Hailey Ehrenreich

Du Toit van der Westhuizen

North West (Lichtenburg)

■ 082 877 6749 ■ dutoit@grainsa.co.za

■ Kantoro: 012 943 8290 ■ Lebo Mogatlanyane

Cwayita Mpotyi

Mthatha

■ 078 187 2752 ■ umthatha@grainsa.co.za

■ Kantoro: 012 943 8277

PULA/IMVULA E TENG KA

DIPUO TSE DI LATELANG:

Setswana, Seswana, Sesotho, Sezulu le Sethosa.

Articles written by independent writers are the views of the writers and not that of Grain SA.

THIS PUBLICATION IS MADE POSSIBLE
BY THE CONTRIBUTION OF THE MAIZE TRUST

MADE POSSIBLE BY
THE MAIZE TRUST

Lenaneo le le fetolang botshelo

Farmer
Development
Programme

Pusetso

Go kopana mo ditiro di dirwang

GO tloga 1 Ngwanatsele go fitlha 18 Ngwagatsele re etetse **dipolase tse 73 go balemirui ba le 37**. Balemirui ba ba amogetse tshegetso ya setlhophpha sa tlhabololo sa rona sa sethla sa selemo ka mongwe go mongwe.

Setlhophpha sa tlhabololo ya balemirui sa Grain SA se dirisitse ditiragalo tse di farologaneng. Re tlhola re leboga thuso ya badirisanimmogo ba rona ba ba re thusang ka go re naya madi go thusa balemirui go fetola maphelo a bona ka go tswelela pele ka kgono. Ka ngwaga o go na le dintlha tsa tirisanommogo tse di ntsgeng di tswelela go kgona go tsamaya re bapile le balemirui ba re ba thusang.

Molemirui Tamsanga Raphael Masuku o dirisa bolemirui mo polaseng ya Kwaggafontein mme ke mongwe yo o dirisang lenaneo la selemo la SACTA. Setlhophpha sa rona sa ofisi ya rona ya kwa Dundee ba mo etetse go tlhola jaaka a ipaakanyetsa sethla se se tlhang le go lebelela maemo a dibolayadisenyi le dibolayamefero tse a di tshotseng. Re mo fithetse a gasetsa mo masimong a gagwe.

Modulasetilo Reginald Thokozani Masondo, o tlhola sediriswa sa go jwala sa gagwe fa a etetswe ke ba ofisi ya kwa Dundee.

Ba ofisi ya rona ya kwa Louwsburg ba etetse Nzimande Farming Projects mo kgaolong ya kwa Amsterdam. Modulasetilo wa porojeke e ke Boy Zakew.

Setlhophpha se ne se lebagana le molemirui le thobo ya gagwe

KA kgwedi ya Ngwanatsele setlhophpha sa rona se tsamaile dikelomitala tse dints, se dira diawara tse dints ka go se robale go lekana. Ka tsotlhe tse se ne se na le maikaelelo a a rileng – go thusa balemirui go jwala dijwalwa tsa bone ke nako e e tshwanetseng gore ba bone thobo ka bokana bo bo lekaneng.

Ka tlwaelo ntla e ke tlhaselo e kgolo. Gantsi banayamadi ba bonya go naya madi a go reka ditokelelo, mo go diang go baanakya mmu, go dirisa lenaneo la go gasetsa le go jwala. Ke go re kgono ya go bona kumo ka go lekana e setse e gogiwa ka go simolola. Kgale re setse re ntse re leka go kopantsha bathusi le banayamadi go re thusa go thusa balemirui gore ba nne le kgono ya go simolola ka tshwanno ka tshimologo ya sethla se sengwe le se sengwe. Fa tlhabololo ya balemirui e batla go kgona barulaganyi ba dipholisi le bathusi ba balemirui ba tshwanetse go dira tse di tshwanetseng go dirwa ka dinako tse di tshwanetseng.

Re tswelela ka ditiro tsa rona go netefatsa gore balemirui ba nne le kits, didiriswa, tshegetso mme eble le gore ba ipaakanye. Re tlhalosa go tsaya diteko tsa mmu mme re tlhalosa gape le ditshupetso tsa tsona. Re buisana le barekisi ba ditokelelo mme re ruta balemirui go reka didiriswa tse di siameng tse ba ka kgonang go di reka. Dipuisano tsa tshimologo ya sethla di lebelela botlhokwa ba go laola mefero le mananeo a go gasetsa, go tlhophpha mefuta ya peo e e tshwanetseng mme tota le go dira ditiro tse di tshwanetseng morago ga go jwala. Molaetsa o o leng botlhokwa o re o nayang balemirui ke go ba tlhotlheletsa go dira ditiro tse di tshwanetseng ka dinako tse di tshwanetseng le go tlhola go lebelela tswelelo ya dijwalwa ka sethla sa go mela sotlhe.

Balmeriu ba tshwanetse go nna ba tshwere ka diatla bolao di ba diterekere. Fa didiriswa di senyega ka nako ya go di dirisa, molemirui o mo mathateng ka gore madi a a latlhegwa eble go fokotsa bokana ba kumo e e ka bonwang.

Graeme Engelbrecht wa kwa ofising ya kwa Dundee o thusitse molemirui Sphelele Hlubi go tlhokemela didiriswa tsa go jwala le tsa go gasetsa fa a ntse a ipaakanyetsa sethla sa go jwala sa selemo. Re Hlubi ke mongwe wa lenaneo la selemo la SACTA. ■